

LES CAMELLES A L'HOSPITALET DE LLOBREGAT

Tanit Farré Ribas

Treball Final de Grau d'Història de l'Art

Convocatòria de juny de 2014

Tutora Dra. Magda Polo Pujadas

Agraïments:

Vull agrair l'ajut rebut per part del Centre d'Estudis de l'Hospitalet, en especial a la Lídia Santacana; també a la meva tutora, la Dra. Magda Polo Pujadas, per guiar-me, i al Kami i la meva família pel suport donat en els moments difícils.

ÍNDEX

1. Estat de la qüestió	6
2. Les caramelles i els goigs	7
2.1. Història	7
2.2. Sociologia	13
2.2.1. Els caramellaires: grups rurals i cors Clavé	13
3. Les caramelles: música tradicional i/o folklòrica	16
4. Orígens i evolució de les caramelles	17
5. El repertori musical de les caramelles i els seus instruments	19
6. Les caramelles a L'Hospitalet de Llobregat	24
6.1. El cant coral a l'Hospitalet de Llobregat	24
6.2. Les caramelles	27
6.2.1. Els concursos de caramelles	31
7. Les caramelles en l'actualitat	34
8. Conclusions	36
9. Bibliografia	38
9.1. Bibliografia sobre les caramelles	38
9.2. Bibliografia sobre les caramelles a l'Hospitalet de Llobregat	39
10. Annexos	41

1. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Volia fer un treball en l'àmbit de la història de la música. Primer vaig pensar quin tema podia conèixer de primera mà, i vaig pensar en les caramelles, ja que des de ben petita les havia escoltades al poble originari d'una part de la meva família. Així que vaig decidir que faria el treball sobre les caramelles i que tindria una part més pràctica, que seria la cerca d'informació de les caramelles en un indret de Catalunya.

El primer lloc on vaig buscar informació va ser a Vilagrasseta (La Segarra), el poble on havia sentit sempre les caramelles, però no hi havia suficient informació, així que vaig canviar el tema i vaig decidir fer-lo de les caramelles a l'Hospitalet de Llobregat, on he nascut i viscut sempre. D'aquí sí que en vaig trobar força informació per fer un apartat dins el meu treball.

Aleshores em vaig plantejar la intenció del meu treball, i la intenció d'aquest estat de la qüestió és redescobrir les caramelles com a tradició cultural, musical, etc. El treball l'hem ordenat en dues parts. La primera part, amb l'explicació de les caramelles, l'hem separada en dos apartats, el primer oferint una visió històrica de les caramelles i el segon una de sociològica, per a la qual no tenia clar si aconseguiria prou material. A la segona part del treball ens hem centrat en la celebració de les caramelles a l'Hospitalet, a la qual corresponen la major part dels annexos. Hi ha un últim apartat en aquest treball que parla de les caramelles en l'actualitat, tant a l'Hospitalet com en general.

Per fer la primera part vaig fer una llista bibliogràfica on possiblement trobaria informació. El principal llibre va ser el *Costumari Català* de Joan Amades, i a partir d'aquest vaig anar investigant el que trobava en diferents biblioteques de la Universitat de Barcelona, la biblioteca d'Humanitats de la Universitat Autònoma de Barcelona i el catàleg de la Biblioteca Nacional de Catalunya.

Tot el material per a la segona part va ser trobat a l'arxiu del Centre d'Estudis de l'Hospitalet, on vaig trobar monogràfics sobre les festivitats a l'Hospitalet, articles d'opinió en diaris, butlletins informatius de la ciutat i, finalment, material en què trobàvem sol·licituds d'entitats corals per celebrar les caramelles.

2. LES CAMELLES I ELS GOIGS

Aquest treball consisteix en parlar de les caramelles, però no es pot parlar de les caramelles sense parlar dels goigs, ja que són igual de presents en la celebració. A les caramelles hi participaven tant caramellaires com gojaires i, fins i tot, com explica Joan Amades, moltes vegades eren més esperats aquests segons que els primers.

Els goigs són cants a la Mare de Déu que sovint eren cantats davant d'una imatge mariana. Una de les imatges davant la qual van ser més cantats va ser la de la Mare de Déu del Mont, que va ser venerada al Mont, situat entre la Garrotxa i l'Empordà.¹

Amades també ens explica que els goigs són cantats més aviat en zones de muntanya, i en canvi les caramelles, amb temàtica profana, són més habituals de les zones del pla i les urbanes,² però més endavant aprofundirem en aquesta relació.

2.1. HISTÒRIA

Si ens remetem a l'origen de les caramelles, el primer que podem constatar és que se celebraven per la Pasqua. L'origen de la Pasqua, com bé ens explica Antoni Dalmau i Ribalta,³ és la festa jueva en commemoració de l'alliberament d'Egipte, però en el calendari litúrgic cristià s'incorpora com els dies de celebració de la resurrecció de Jesucrist, després dels dies de dejuni cristià, la Quaresma.

Al llibre *Festes i tradicions*, Valeri Serra i Boldú ens dóna una definició ben clara del que són les caramelles en el seu origen: “Les caramelles són els cants amb què en tots els àmbits de Catalunya se solia festejar la Resurrecció del Senyor, tot just el celebrant havia entonat el Gloria in excelsis Deo en la missa del Dissabte Sant, i les campanes ventaven anunciant la fausta commemoració.”⁴ Per tant, aniria en consonància amb el que ens deia Dalmau i Ribalta.

¹ AMADES, Joan. *Folklore de Catalunya. Cançoner*. Barcelona: Editorial Selecta, 1982. Pàg. 147.

² CARBONELL i GUBERNA, Jaume. *Josep Anselm Clavé i el naixement del cant coral a Catalunya (1850-1874)*. Barcelona: Editorial Galerada, 2000. Pàg. 71.

³ DALMAU i RIBALTA, Antoni. *Les festes tradicionals que no hem de perdre*. Barcelona: Editorial Columna, 2005. Pàg. 121.

⁴ SERRA i BOLDÚ, Valeri. *Festes i tradicions populars*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986. Pàg. 58.

Tenim una altra definició de Joan Amades: “Les caramelles són l'aspecte més important a casa nostra de les romanalles dels antics rituals i cerimònies de primavera dedicades a les velles divinitats i genis de la naturalesa per fer-se'ls propicis per tan que imprimessin al curs del temps i dels conreus el ritme i la marxa convenients a l'home i per agrair-los que ho haguessin fet”.⁵

Per tant, Antoni Dalmau i Ribalta ens situa, igual que els altres estudiosos que han parlat de les caramelles, les caramelles dins del cicle cristià de la Pasqua, sobre la qual Amades ens diu que és la primera festivitat que van celebrar els cristians, fins i tot abans de les festes de Nadal, i que, com ja han dit els altres, “simbolitza la redempció de la humanitat pel sacrifici de Jesús a la creu”.⁶

Però Joan Amades introdueix una altra idea: ens parla de les caramelles com hereves dels cants de temàtica pagana i rural, lligats a la idea del camp, ja que amb aquests cants es demanava a les divinitats de la naturalesa que propiciessin bones collites i es cantava “la joia del retorn de les flors”⁷ per la primavera. Per tant, si acceptem el raonament de Joan Amades, podem dir que les caramelles, ja en el seu origen, eren cants tant religiosos com profans.

Però també Joan Amades vol buscar un origen diferent de les caramelles, comú a altres cultures, ja que amb la cita anterior vol fer referència a un tipus de ritu que és present a tot Europa. Aquest ritual consisteix en fer un gran àpat conjunt, però abans d'aquest s'han d'aconseguir els aliments, i per això es fa el captiri. En el cas de les caramelles aquest captiri es fa amb cançons i danses.

Les caramelles, com explica Toni Puig, són una celebració en què es vol manifestar l'alegria de la Pasqua Florida, la fi de la Quaresma, i per això mateix s'omplen els cistells d'ous, botifarra i menjar de tot tipus. Aquesta alegria va lligada a l'arribada de la primavera, i per això mateix Toni Puig diu: “Per Pasqua els homes entonen una mena

⁵ AMADES. *Folklore de Catalunya. op. cit.* Pàg. 138.

⁶ AMADES, Joan. *Costumari català. El curs de l'any.* Volum II. Barcelona: Salvat editores i Edicions 62, 1982. Pàg. 842.

⁷ *Ibidem.* Pàg. 841.

‘d'himne a la natura’, la qual, en letargia durant uns mesos, es deixondeix avui del son hivernal i es brinda ufanosa als homes”.⁸

L'origen de les caramelles és bàsicament rural, ja que grups de cantaires dels pobles sortien el dissabte de Glòria al vespre o el matí de diumenge i dilluns de Pasqua pels carrers. Es reunien per cantar caramelles acompanyats d'instruments i, com ens diu Toni Puig,⁹ sovint anaven també acompanyats de gent que feia el ball de cintes, de bastons o de cascavells.

Joan Amades ens fa veure en l'apartat dedicat al cicle pasqual del *Costumari Català*¹⁰ que hi ha diferents variants del moment en què es comencen les caramelles. En un principi, la tradició era que comencés el matí del primer dia de Pasqua, com es feia en els indrets de muntanya, però altres colles començaven el vespre de la nit anterior.

Per saber com transcorrien les caramelles hem seguit com a font bibliogràfica la lletra d'unes cançons anomenades *Caramelles* (Annex 1), com la que trobem al *Cançoner català*.¹¹ En aquesta cançó s'hi explica en què consisteixen les caramelles, com els caramellaires van cantant per les cases, i com agraden les seves cançons tant a grans com a petits, homes o dones. A l'últim paràgraf ens parla de la fi de la Quaresma i de la resurrecció de Jesucrist, i veiem com demanen ous, figues o coques a canvi de les seves cançons.

Els ous són presents en tota la celebració de la Pasqua. Com explica Toni Puig,¹² després de la Quaresma les dones agafaven els ous que havien post les gallines en el dejuni cristià i els portaven a l'església, on se celebrava la fi de la Quaresma amb tocs de campanes, perquè el rector els beneís i després els poguessin regalar als familiars com a celebració de l'arribada de la primavera. Els ous, segons Joan Prat i Carós, simbolitzen la fecunditat i la fertilitat i, per tant, l'inici de la primavera, després de la Quaresma,

⁸ PUIG, Toni. *Les festes populars i l'infant*. Volum 2. Primavera. Barcelona: Editorial Hogar del Libro, 1973. Pàg. 48.

⁹ *Ibidem*. Pàg. 47.

¹⁰ AMADES. *Costumari català.. op. cit.* Pàg. 843.

¹¹ Diversos autors. *Cançoner català*. Barcelona: Edicions Destino, 1971. Pàg. 249-250.

¹² PUIG, *op. cit.* Pàg. 46.

època en què la terra dorm i la gent fa absolut silenci, no es pot ni parlar fort, ni cantar, etc.¹³

Un altre cançoner que hem fet servir com a font bibliogràfica és un recull de cançons que cantaven els cors Clavé. En destaquem una caramella escrita per a veus soles i anomenada *Pasqua Florida*¹⁴ (Annex 2), en què s'explica com el jovent sortia a cantar caramelles la nit del dissabte de Glòria. Aquesta explica com els caramellaires posaven llaços sobre una perxa en un cistellet i com tocaven la simbomba.

Joan Amades ens explica que “en temps dels nostres avis”, en l'arribada de la Quaresma i fins la mitja nit abans que acabés, no es podia expressar cap tipus d'alegria ni fer cap celebració. Només es podia fer el toc d'al·leluia tradicional, però quan eren passades les dotze les colles de caramelles podien sortir al carrer a cantar i fer festa. En èpoques més recents, però, això s'ha canviat, i moltes colles surten just després de la missa de la Quaresma, al vespre, després de fer el toc d'al·leluia.

Seguidament explicarem com funcionaven les caramelles, però des del punt de vista de les que es fan a pagès, doncs Amades considera que són les que han conservat més temps la idea original i que encara se celebren en molts llocs. La idea era que hi havia una colla de joves que anaven de casa en casa pel poble cantant, i en cada casa rebien una recompensa per la seva cantada que podia ser un anyell, ous o diners; la quantitat variava segons la importància de la casa. Si la població era gran, es formaven diferents colles de joves. Amades ens parla sempre de colles masculines.

Toni Puig també explica el seu funcionament, i ens diu que primer es reunien a mig matí i començaven la passejada pels carrers mentre despertaven la gent que podia estar dormint o donant el bon dia als que treballaven o estaven ja de peu. Perquè la gent els conegués, feien una primera ronda per la població fent molt soroll amb diversos instruments i paraven en diversos llocs on recitaven ben fort un pregó de bon dia (Annex 3). En aquest pregó es demanava a la gent que dormia que s'aixequessin i, a la

¹³ PRAT i CARÓS, Joan. *Les festes populars*. Barcelona: Dopesa, 1979. Pàg. 48 i 50)

¹⁴ CLAVÉ i CAMPS, Josep Anselm. *Les cançons catalanes d'en Clavé*. Barcelona: Editorial Millà, 1958. Pàg. 14-15.

resta, que paressin atenció al que volien dir, explicant que aquell dia brindarien tots, tant els grans com els petits, i després cantarien caramelles.

La dansa també té importància en la celebració de les caramelles, com hem indicat abans que deia Toni Puig, el qual explicava que sovint anaven acompanyades de gent que ballava el ball de cintes, de bastons o de cascavells. Amades recull molts tipus de balls que participen a les caramelles i ens deixa una mostra d'il·lustracions amb les coreografies, com la del ball de cascavells de l'Ametlla de Merola (Annex 4) i la del ball de cascavells dels caramellaires de Sant Mateu de Bages (Annex 5).

Tenim constància d'aquests balls per escrit, doncs la Quaresma de l'any 1594 un grup de persones de la Vegueria de Manresa van sortir a demanar caramelles (en aquest cas utilitzem la paraula “caramelles” per referint-nos als queviures), malgrat en aquella època estava prohibit demanar aliment. En una declaració d'un dels testimonis, aquest explica que dos nois ballaven el ball de cascavells.¹⁵

Segons Joan Prat les zones en què es practiquen més les caramelles són aquelles en què s'acompanyen amb balls.¹⁶

L'origen de la paraula caramelles no és clar, però Joan Amades ens en fa algunes hipòtesis: “el terme ‘caramelles’, llevat de la idea del captiri de pasqua, no se sap pas que expressi res més. Sembla que pot significar els queviures i les llepolies que hom demana i rep en la capta.” Però “també sembla ser que pot prendre el nom del grall o flauta rústica de pastor anomenada caramella, terme que deriva del mot grec calamus.” Finalment ens explica un altre possible origen del nom, creient que podria significar cançó o música, ja que hi ha constància escrita d'aquesta frase: “músic de tals cançons i caramelles”.¹⁷

Joan Amades ens posa diversos exemples de frases en què el mot caramelles es refereix a aquests queviures que arpleguen els caramellaires. I ens comenta que el grall

¹⁵ AMADES. *Costumari català.. op. cit.* Pàg. 860.

¹⁶ Diversos autors. *Calendari de festes de Catalunya, Andorra i la Franja.* Barcelona: Alta Fulla, 1989. Pàg. 196.

¹⁷ AMADES. *Folklore de Catalunya. op. cit.* Pàg. 139.

s'utilitzava per despertar la gent quan arribaven les colles de caramelles, doncs aquest instrument feia la desperta, que consistia en una cantada i un ball.

El nom de “caramelles” canvia la seva forma quan es diu a la muntanya, i tant pot anomenar-se “camarelles” com “camilleres”. En altres indrets del territori passen a anomenar-se “camarelles”, “camigeres” i “camarleres”.¹⁸

Jaume Carbonell i Guberna, en la seva tesi doctoral, ens parla dels grups de caramelles i ens diu que el nom *caramella*, *camarillo* o *caramillo* podria fer referència als instruments com la cornamusa o el flabiol, que en les zones de muntanya es podien dir d'aquesta altra manera. Aquests instruments s'incorporaran més tard al grup de les caramelles, ja que en un primer moment consistia només en una oració recitada, i més tard ja es va transformar en una melodia a la qual s'afegien diferents veus i s'hi incloïen diferents instruments, que comentaré més endavant.¹⁹

L'escriptor Josep Brunet i Ballet ens diu: “l'origen de la paraula ‘caramella’ ha de cercar-se en el mot hebreu que els jueus catalans aplicaven a una de les festes més principals del seu ritual eclesiàstic. Era celebrada en el temps de les collites i un dels actes més importants consistia en un àpat sumptuós a honor i obsequi dels esclaus, que aquell dia menjaven, bevien, cantaven i ballaven en companyia de llurs amos i senyors.” Aleshores, si donéssim per certa aquesta hipòtesi de Josep Brunet i Ballet, les caramelles tindrien un caràcter religiós i no profà.²⁰

Segons ens diu Joan Prat, les caramelles se celebren “pràcticament a tot Catalunya i a Andorra, el cant de les caramelles és especialment freqüent en una ampla franja central del Principat situada entre el ripollès i l'Alt Urgell, al nord, i el Maresme i l'Alt Penedès – Baix Llobregat, al sud. A l'interior d'aquesta franja hi ha les comarques on n'hem detectat la pràctica més alta: Bages, Berguedà, Osona, Anoia, etc. A mesura que ens apartem d'aquesta franja, el cant de caramelles disminueix, més intensament pel cantó de ponent que de llevant.”²¹

¹⁸ *Loc. cit.*

¹⁹ CARBONELL i GUBERNA, *op. cit.* Pàg. 70.

²⁰ CAPMANY, A. *Calendari de llegendes, costums i festes tradicionals catalanes*. Barcelona: Editorial Laia, 1982. Pàg. 106.

²¹ Diversos autors. *Calendari de festes de Catalunya, Andorra i la Franja*. *op. cit.* Pàg. 196.

2.2. SOCIOLOGIA

En les caramelles hi participaven diferents tipus de formació, des de grups rurals fins a societats corals com els cors Clavé, però més endavant veurem com en van canviant els participants, encara que els grups esmentats encara es conserven. Per això mateix dedicarem un apartat a aquests grups.

2.2.1. ELS CAMELLAIRES: GRUPS RURALS I CORS CLAVÉ

Joan Amades ens explica que en cada poble i regió se celebra la festa de manera diferent, i també hi ha diferents formacions que canten caramelles. Hi ha els grups rurals, en què se centra Joan Amades, i les societats corals, com els Cors Clavé. Començarem parlant dels grup rurals.

Toni Puig ens parla de qui formava part d'aquests grups de caramellaires. Per anar bé hi havia d'haver un director, un grup de músics, la lloca, que era el nom que rebia el portador del cistell, i per últim els gojaires i els cantaires. Aquests, originalment, anaven vestits amb barretines clàssiques, faixa i espadenyes, però també podien anar vestits d'altres maneres, com d'esquimal, pellrogos, etc.²²

Cada colla portava una perxa amb un cistell guarnit amb flors, cascavells i cintes al capdamunt. L'utilitzaven cada cop que acabaven de cantar per recollir el que la gent els donava des dels balcons o finestres. També n'hi havia dos, els ballesters, que duien una mena de ballestes que es podien plegar i estendre, i amb les quals feien arribar flors a les finestres o balcons de les cases per agrair l'obsequi que els havien atorgat. Si a la casa hi havia noies joves es donaven més flors.

Les colles també acostumaven a dur un ruc ben guarnit que portava dues cistelles on hi posarien els ous. El traginer que portava el ruc rebia el nom de lloca pel fet que portava els ous.²³ La figura de la lloca que descriu Amades canvia respecte la de Toni Puig, encara que els dos parlen de la persona que porta els ous en uns cistells. Toni Puig no

²² PUIG, *op. cit.* Pàg. 49.

²³ AMADES. *Costumari català. op. cit.* Pàg. 845.

ens comenta res sobre que el ruc que veiem en la il·lustració del *Costumari català* (Annex 6).

Jaume Carbonell i Guberna ens explica que les altres formacions que cantaven caramelles eren els cors Clavé, que, a diferència dels grups rurals, no eren grups efímers que només es reunien per la Pasqua. Els cors claverians van néixer en un moment en què es volia crear una Catalunya industrial, fet que va fer que aparegués una nova classe social, el proletariat, format per obrers que treballaven a les fàbriques en unes condicions lamentables i que no tenien “referents polítics, socials, culturals i simbòlics.”²⁴

Aquesta classe social va néixer en l'època de la Revolució francesa, en què van prendre importància uns ideals, tant a França com aquí. Aquests ideals plantejaven la importància de la cultura en qualsevol proposta política o social, i els pren Josep Anselm Clavé en les seves futures activitats, com la formació dels cors Clavé,²⁵ ja que “la voluntat de Clavé en la creació de les societats corals responia a una intenció de fons social. La relació és força clara: la transformació de la societat, una transformació a la qual la classe obrera havia d'accedir per mitjà de l'educació moral i artística.”²⁶

Josep Anselm Clavé reuní tot un grup d'obriers i amb aquests va fundar la primera societat coral, *La Fraternitat*, que va ser molt admirada. Avui en dia encara es conserven les caçons que interpretaven, encara que s'han adequat en alguns casos als nous temps. L'èxit dels cors Clavé va portar a la creació d'altres grups corals, com els orfeons, que han tingut un paper molt important en la societat catalana.²⁷

Jaume Carbonell ens explica que algunes de les dates que esmenta Joan Amades en el *Costumari Català* sobre quan comencen a cantar caramelles les societats corals no són correctes. Amades ens fa saber que Josep Anselm Clavé va formar la primera societat coral el 1852, i que una de les tasques que tenia en el seu programa era cantar caramelles, dient textualment: “anar a fer serenates a les donzelles a tall de caramelles”.

²⁴ CARBONELL i GUBERNA, *op. cit.* Pàg. 9.

²⁵ *Ibidem.* Pàg. 10.

²⁶ *Ibidem.* Pàg. 59.

²⁷ CLAVÉ, Josep Anselm. *Els Chors de caramelles*. Barcelona: Ediciones Biblioteca Films, 1932. Pàg. 2-3.

Però ens explica que aquesta tasca no es va dur a terme perquè la gent que constituïa aquestes societats corals era gent que treballava, gent senzilla, que vivien en pisos molt alts amb les minyones i les fadrines. Conclou dient que aquest fet va provocar que no es dugués a terme aquesta tasca, que es trobava dins el programa.²⁸ En canvi, Carbonell opina que “les caramelles van ser l'activitat cabdal de les societats corals”.²⁹

²⁸ AMADES. *Costumari català. op. cit.* Pàg. 886.

²⁹ CARBONELL i GUBERNA, *op. cit.* Pàg. 74.

3. LES CARMELLES: MÚSICA TRADICIONAL I/O FOLKLÒRICA

En aquest apartat m'he basat en el que diu Josep Martí sobre aquests dos conceptes, tradicional i folklòric, i he intentat posar-los en pràctica amb el que ja hem descobert sobre les caramelles.

Josep Martí ens diu que *“podemos entender por ‘folklorismo’, dicho de una manera muy genérica y sencilla, el interés que siente nuestra actual sociedad por la denominada cultura ‘popular’ o ‘tradicional’”*. Però la diferència essencial del folklorisme amb la tradició és que aquest té una intenció concreta en l'ús cal fer de la tradició. Encara que la tradició i el folklore poden tenir el mateix contingut, es diferencien per l'ús que fan d'aquest.³⁰

De la mateixa manera, podem diferenciar la música popular de la música tradicional, per exemple, per l'ús que se'n fa, ja que, com bé diu Josep Martí, *“en el campo musical, nuestra cultura, como cualquier otra, establece conceptualmente sus fronteras interiores para delimitar los diferentes ámbitos musicales de relevancia sociocultural”*. Per tant, posem fronteres, com la de música tradicional i folklòrica.³¹

Les caramelles formen part del nostre imaginari cultural, així que les podem qualificar de música tradicional, però sovint en les bibliografies es parla de folklore català, terme que, com ha dit Josep Martí, molt sovint s'utilitza pejorativament.

Pel que ens explica, el folklore busca una utilitat que no sé si es troba en el cas de les caramelles, ja que sí que en un inici es duïen a terme com a celebració de la resurrecció de Crist, de l'arribada de la primavera. Però també era una festa per gaudir, per riure i cantar, després dels dies tristos de la Quaresma. Per tant, la funció no hi és del tot i, amb els anys, s'ha anat perdent totalment.

Però, en canvi, el repertori i la manera de fer tradicional es conserva encara en moltes zones, i per tant encara podem qualificar aquesta música de música tradicional.

³⁰ MARTÍ, Josep. *El Folklorismo: uso y abuso de la tradición*. Barcelona: Ronsel, 1996. Pàg. 19 i 21.

³¹ MARTÍ, Josep. *Más allá del arte: la música como generadora de realidades sociales*. Sant Cugat del Vallès: Deriva, 2000. Pàg. 221-223.

4. ORÍGENS I EVOLUCIÓ DE LES CARMELLES

Aureli Capmany³² ens parla de l'origen de les caramelles, remarcant-nos que aquest resulta força incert, ja que és difícil explicar quan es va començar a fer aquesta celebració. Capmany ens parla de la figura de Mossèn Jacint Verdaguer per parlar d'un possible origen, comentant que un possible lloc on va començar aquesta festa és a la Garrotxa empordanesa, on es venerava la imatge de la Mare de Déu del Mont.

Verdaguer justifica la seva hipòtesi dient: “Em dol no poder adduir proves que ho acreditin i en tal cas –continua dient- quina fou la cançó que cantarien si no n'hi havia cap de festa a posta per a la diada,; però sabien, en canvi, els Goigs dedicats a la Verge, i aquesta degué ésser, segurament, la primera cançó a glòria de la Resurrecció del Senyor, pels cantaires catalans muntanyencs acompanyant-la amb la caramella o flabiol que servi per a donar nom a la festa camperola, la qual, tot just nada, tingué nom i himne”.³³

Joan Amades ens parla també d'aquesta hipòtesi de Mn. Jacint Verdaguer. Creu que, en ser molt venerada la imatge de Mare de Déu del Mont, Verdaguer va deduir que les caramelles potser s'haurien originat en aquest santuari marià. Però Amades opina que les caramelles són una tradició que ve des de molt més lluny, que ja es duia a terme abans del cristianisme i el paganisme. Creu que el seu origen es troba en el temps que els homes feien cerimònies per aconseguir que el temps, la temperatura, tornessin al seu estat normal.³⁴

Per tant, Aureli Capmany ens dóna com a possible origen de les caramelles els goigs que es cantaven a la imatge mariana de la Mare de Déu del Mont, però, en canvi, Amades troba que aquesta hipòtesi no és l'adequada, ja que no troba normal que per festejar la joia de la Resurrecció de Nostre Senyor es cantin cançons a la Mare de Déu, i menys sense fer cap esment a Jesucrist. Per això mateix la seva hipòtesi es decanta cap a pràctiques anteriors a aquesta, pensades per a la vida al camp, per la qual cosa es

³² CAPMANY, A. *op. cit.* Pàg. 100.

³³ *Ibidem.* Pàg. 102.

³⁴ AMADES. *Folklore de Catalunya. op. cit.* Pàg. 147.

demana que faci bon temps i bona temperatura, que les estacions segueixin el seu curs normal.

Segons Valeri Serra i Boldú, antigament només es cantaven “els Goigs de la Verge del Roser atribuïts a Sant Vicenç Ferrer”, que, igual que els Goigs a la Mare de Déu del Mont, són religiosos. Però les caramelles, segons Serra i Boldú, no són un costum religiós, si més no directament, malgrat que la intenció era recollir almoines, cosa que feia que es pogués convertir en un acte religiós. Però per això mateix també es cantaven cants de caràcter profà, per no caure en un costum religiós.³⁵

Serra i Boldú també ens remarca que, segons la comarca on se celebra, la modalitat de caramelles serà diferent, ja que els goigs de la Mare de Déu del Mont són cantats al bisbat i província de Girona, mentre que els Goigs de la Verge del Roser es canten a Vilatorrada, el lloc més famós, a Castell de l'Areny, a Olvan, a la Guàrdia, etc.³⁶

³⁵ SERRA i BOLDÚ, Valeri. *op. cit.* Pàg. 58-59.

³⁶ *Ibidem.* Pàg. 61-62.

5. EL REPERTORI MUSICAL DE LES CAMELLES I ELS SEUS INSTRUMENTS

Com explica Toni Puig,³⁷ hi ha dos tipus de temàtiques en aquesta festa: la dels gojaires, que cantaven goigs (per lloar la Mare de Déu), i la dels caramellaires, que cantaven corrandes. No tenim massa informació per saber on i quan va començar el costum de celebrar aquesta festa, però Aureli Capmany ens fa algunes hipòtesis,³⁸ com per exemple que possiblement el primer cant caramellaire va ser els goigs de la Mare de Déu del Mont. Però, com que a cada comarca se celebra diferent i el repertori també varia, no podem constatar res al respecte.

Antoni Dalmau i Ribalta també ens parla del repertori i dient-nos: “Les peces interpretades solien ser de tres tipus: els ‘goigs’ per demanar els menjars típics, els de caràcter amorós i galant i les corrandes dedicades a temes circumstancials. Més darrerament, era costum interpretar alguna sardana i alguns vals-jota de Pasqua”.³⁹

Amades ens explica que, en els indrets on els gojaires i els caramellaires participen, la gent prefereix els gojaires, i si primer no hi van a cantar aquests no accepten els caramellaires. També ens parla molt de la relació entre aquestes dues formacions: “les caramelles, per l'alta muntanya, consisteixen en el cant dels goigs, que tendeix a barrejar-se amb corrandes profanes, les quals, quan arribes a les terres baixes, perden totalment el sentit religiós i es converteixen en cantaire de sentit profà.”⁴⁰ Per tant, tornem a trobar aquesta dualitat religiosa-profana en aquesta relació de les dues formacions.

Toni Puig també explica que els gojaires van anar derivant cap als “goigs dels ous” i de “la botifarra”.⁴¹ Per tant, es podien cantar cançons populars catalanes o cançons satíriques, que consistien en utilitzar una melodia ja coneguda aplicant-li una lletra nova amb aquest caràcter satíric, essent famoses les que van adreçades a persones o grups concrets. Toni Puig ens en posa un exemple amb una cançó que utilitza la melodia d'*El*

³⁷ PUIG, *op. cit.* Pàg.47.

³⁸ CAPMANY, *op. cit.* Pàg. 100.

³⁹ DALMAU i RIBALTA, *op. cit.* Pàg.123.

⁴⁰ AMADES. *Costumari català. op. cit.* Pàg. 846-847.

⁴¹ PUIG, *op. cit.* Pàg.47.

noi de la mare, però amb una lletra nova dirigida al rector del poble, que desconeixem qui és, perquè es posi els pantalons (Annex 7).⁴² També tenim un exemple d'un goig als ous o a les botifarres (Annex 8).⁴³

A l'apartat d'història ja hem comentat algunes altres cançons que cantaven els grups de caramelles, anomenades com la celebració, però cal subratllar que hi ha moltes cançons diferents que s'anomenen *Caramella* o *Caramelles*, com la que trobem al *Llibre de cançons*, amb el nom de *Caramella* (Annex 9).⁴⁴

Els Cors Clavé tenien un repertori diferent, que va ser escrit en diversos llocs, com en un llibret del 1932 escrit pel mateix Anselm Clavé,⁴⁵ on tenim la lletra de *Les flors de maig*, *De bon matí*, *Jorn de festa...* i fins una adaptació al català de *La Marsellesa*.

Pel que fa als instruments que acompanyaven les caramelles, també són diferents segons l'indret. Per la zona del Ripollès els cantaires anaven acompanyats d'un músic que tocava la gralla, més coneguda com a *grai* o *grall*, i un corrandista. El graller tocava una peça abans d'arribar a les cases per despertar la gent. Aquest toc s'anomenava *desperta* (Annex 10). El corrandista s'encarregava de donar la benvinguda a la gent amb una cançó que repetia el cor de caramelles. El paper del corrandista era molt important, essent l'encarregat de lloar les gràcies a cada persona que vivia en aquella casa, i havia d'encertar la cançó per no generar disgustos. Hem conservat diferents tipus de corrandes, tant de benvinguda, com de comiat, com per la mestressa de la casa, l'amo, els minyons o les noies (Annex 11). A més, entre corrandes i corrandes, el graller podia tocar un tema per lluir la seva habilitat.⁴⁶

Aquesta darrera idea posa en dubte l'afirmació que fa Amades sobre que la gent que acompanyava els caramellaires era gent que no sabia música, que tocaven només per sentiment, i que per això molts grups sonaven malament, sobretot quan algun espectador entenia de música.⁴⁷

⁴² *Ibidem*. Pàg. 52

⁴³ *Ibidem*. Pàg. 55.

⁴⁴ Diversos autors. *Llibre de cançons. Crestomatia de cançons tradicionals catalanes*. Barcelona: Editorial Eumo, 1992. Pàg. 304-305.

⁴⁵ CLAVÉ, Josep Anselm. 1932. *op. cit.*

⁴⁶ AMADES. *Costumari català. op. cit.* Pàg. 851.

⁴⁷ *Ibidem*. Pàg. 854.

Sabem que l'instrument que acompanyava els caramellaires era, en algun indret, la gralla, però n'hi havia molts més. A les caramelles de muntanya, a part d'acompanyar-se amb el *grall* o *gralla de boix amb inxa de canya* (Annex 12), també s'acompanyaven d'un *violí rústic* (Annex 13), amb només tres cordes de budell d'ovella. L'arquet estava fet amb una tija de jonc, de saüc o de vímet. Són utilitzats aquests tipus de materials perquè els construïen els mateixos pastors.⁴⁸

Per les terres baixes s'inclou a la formació un *buiro* (Annex 14), que estava fet amb una carbassa a la qual s'havia fet un tall a la part superior que era fregat amb una vareta perquè sonés. També hi ha la *carbassola* o *xifla*, que era semblant al *buiro*, i la carbassa, que s'anomenava directament d'aquesta manera i consistia en posar-hi dins unes quantes pedres o pals petits perquè sonés.⁴⁹

Un altre instrument era la *bandúrria d'ossos* o *osset* (Annex 15), que es construïa amb ossos de potes d'aviram de diferents mides, col·locats en escala i lligats cadascun amb un cordill o una tira de roba. Tot això es fregava amunt i avall amb una anella de fusta o metall, que també podia ser una cullera de fusta o unes castanyoles.⁵⁰

Baixant cap a Barcelona i el Baix Llobregat trobem que s'utilitzen el *canyís* i el *salteri*. El *canyís* (Annex 16) tenia un sistema semblant a la *bandúrria d'ossos*, doncs es col·locaven de la mateixa manera, al coll, però en el *canyís* es col·loquen tot de canyes curtes juntes i perquè soni cal fregar amb una altra canya. El *salteri* (Annex 17) es feia amb fustes clavades damunt de dos bastonets amb una mica de palla o d'herba entre aquests perquè no es toquessin les dues fustes, i es colpejava amb una maça de fusta per fer-lo sonar.⁵¹

A Barcelona també s'utilitzava el *caicai* (Annex 18), que estava fet amb unes sonalles de llauna (com les de la pandereta) col·locades en una fusta i que sonaven sacsejant-les amb la mà. També hi havia el *cataclinc* (Annex 19), un instrument de percussió consistent en un cilindre petit de fusta que té dos talls laterals i un mànec; el so es

⁴⁸ *Loc. cit.*

⁴⁹ *Loc. cit.*

⁵⁰ *Ibidem.* Pàg. 855.

⁵¹ *Loc. cit.*

produïa quan xocaven les dues boletes del cap d'uns ferrets que es trobaven cada una a un costat.⁵²

També hi havia el *rigo-rago* (Annex 20),⁵³ consistent en dues fustes de forma rectangular que tenien tot de sécs a cada cara, i el so del qual es produïa quan es fregaven aquests. També tenim els *bastonets*, molts semblants al *rigo-rago*, i que estaven compostos d'un bastó amb sécs i un altre de llis que es freguen. També és típic de les caramelles el *regue-rec*, dues canyes de formes i mides diferents, una de llarga i amb alguns talls que feien com de violí, i l'altra més curta i que servia per fregar la llarga, com si fos un arquet.⁵⁴

Pel que fa als caramellaires de pagès, sovint portaven aixades i cànecs vells, els quals colpejaven acompanyant la formació. També n'hi havia que tocaven la teula; és a dir, que simplement anaven amb una teula i la colpejaven.⁵⁵ Un altre instrument percudiu que utilitzaven era el *picacanya*, una canya tallada que es colpejava amb la mà per fer-la sonar. També hi havia una mena de pandereta, el *cèrcol*, que estava feta de fusta amb sonalles de llauna i cascavells.⁵⁶

A l'alt Maresme, segons Amades, es formava una mena d'orquestra, doncs anaven acompanyats de molts instruments com panderetes, ferrets, ossets o bandúrria d'ossos, rossinyols de llauna, simbombes, etc. Per poder tocar la simbomba era molt important una persona que acompanyava la formació i que duia una olla amb aigua perquè els músics es poguessin mullar els dits per fer-la sonar.⁵⁷

Les colles més importants portaven un *campaniller* (Annex 21), que consistia en un cèrcol guarnit amb cintes i on penjaven diferents campanetes i picarols, perquè no sonessin tots iguals, i que es tocava movent l'instrument.⁵⁸

⁵² *Loc. cit.*

⁵³ *Loc. cit.*

⁵⁴ *Ibidem.* Pàg. 856.

⁵⁵ *Loc. cit.*

⁵⁶ *Ibidem.* Pàg. 857.

⁵⁷ *Loc. cit.*

⁵⁸ *Loc. cit.*

Joan Amades té la hipòtesi que també haurien pogut ser acompanyats d'un pandero, doncs es coneix un gravat setcentista que il·lustra un recull de cançons de caramelles i on hi apareix un pandero circular acompanyant les caramelles.⁵⁹

⁵⁹ *Loc. cit.*

6. LES CAMELLES A L'HOSPITALET DE LLOBREGAT

6.1. EL CANT CORAL A L'HOSPITALET DE LLOBREGAT

És difícil fer una síntesi de totes les societats corals que hi ha hagut a l'Hospitalet de Llobregat, ja que d'algunes se'n sap poca cosa, d'altres molta, i segur que n'hi ha que no sabem ni de la seva existència. A més, dificulta la feina que l'Hospitalet sigui una ciutat molt gran i on en cada barri hi podia haver una coral. Però ja hi ha hagut altres persones que amb anterioritat han fet aquesta síntesi amb força èxit, així que la intenció és poder recopilar la informació i exposar-la de manera fàcil i entenedora.

En Joan Camós i Cabecerán ens explica que els cors Clavé són els cors més arrelats a la ciutat de l'Hospitalet de Llobregat, on el 1851 trobem la primera coral claveriana, El Llobregat, que al cap de res ja comptava amb 150 cantaires i que tenia la seva “seu” a l'Harmonia.⁶⁰ Seguidament es formaran altres cors Clavé a la ciutat com El Pensament, Els Callats, Els Rossinyols, La Joventut i l'Aurora, totes corals exclusives d'homes.⁶¹ A la revista *TOT L'Hospitalet* núm. 12, de l'any 1985, s'hi diu que els cors Clavé van arribar a ser vuit o deu, i ens parla dels esmentats anteriorment i també d'Els Antics de la Torrassa, Els Pilotaires, La Barretina Catalana i la Unió Torrassenca.⁶²

L'any 1910 es crea la Societat Coral l'Univers, que tenia la seva seu al carrer d'Hostafrancs número 9. El nét de Josep Anselm Clavé, Carles Ferrer Clavé, va ser director d'aquesta societat coral del 1911 al 1923. L'any 1926 canvien la seva seu i es mouen a la plaça Espanyola, número 8-9, deixant Barcelona i situant-se al barri de la Torrassa a l'Hospitalet de Llobregat. L'any 1929 l'Univers ja havia arribat als 150 socis, i dins de la seva societat englobaven el Centre d'Esports Torrassencs, el Club ciclista de Collblanc, el Club Columbòfil, el Centre Excursionista, l'Univers Escacs Club, l'escola per a infants i la Societat de Socors Mutus Obrers.⁶³

⁶⁰ CAMÓS i CABECERÁN, Joan. *L'hospitalet. La història de tots nosaltres 1930-1936*. Barcelona: Diputació de Barcelona. Col·lecció d'Estudis locals i comarcals, 1986. Pàg. 105.

⁶¹ MASCARELL i LLOSA, Mireia. *L'Abans L'Hospitalet de Llobregat. Recull gràfic 1890-1965*. Papiol: Editorial Efadós, 2003. Pàg. 339..

⁶² *Tot l'Hospitalet*. 1984. Núm. 12. 1984. Los primeros coros y sociedades culturales de nuestra ciudad (II). Pàg. 7.

⁶³ CAMÓS. *op. cit.* Pàg. 105.

La Societat Coral l'Univers també va tenir diferents presidents. En temps de la República en va ser president Antoni Forés Folch, seguit de Jordi Moltó Peydró, a qui el 1935 el substitueix Antoni Sanfeliu Ollé, que reorganitzarà l'entitat un cop acabada la guerra civil.⁶⁴

El 1927, al mateix barri de la Torrassa, es va constituir la coral Els Tranquils de la Torrassa, encara que els coneixem també com Els Antics de la Torrassa, perquè després de la guerra, l'any 1947, van reparèixer amb aquest nom.⁶⁵ Aquesta coral té la particularitat que sempre va ser dirigida per la mateixa persona, Esteve Carbó Tobella, el qual tingué una participació molt viva a la ciutat, en ser un dels impulsors de l'obra claveriana a la ciutat. Per això, en l'entorn de les entitats corals, se l'anomenava “Mestre Carbó”. També va ser qui va promoure la construcció del monument a Josep Anselm Clavé a la ciutat, obra de l'escultor Rafael Solanic, que fou inaugurat el 12 de desembre del 1954. A la inauguració hi van participar tots els cors de la ciutat i altres de per tot el país, fins arribar a ser-ne més de noranta.⁶⁶

Al barri de Collblanc, l'any 1929, es va fundar l'Aurora de Collblanc a partir d'un grup esportiu anomenat El Xut. Aquesta coral va ser promoguda per Joan Permanyer el mateix any en què es funda l'Aurora al barri de Santa Eulàlia i un grup de frontó crea la coral Els Pilotaires, els fundadors de la qual van ser Miquel Bernat, Jaume Latorre i Jaume Pitarch. Al barri del Centre, un any després, es va fundar la coral El Pensament, que tenia la seva seu a Prat de la Riba 143. Els primers membres de la junta van ser Jaume Agustí, Vicenç Fort i Lluís Sala.⁶⁷

Al carrer Pi i Margall 114, al barri de Santa Eulàlia, hi havia el cafè-bar de Rafael Carbó, on es feien moltes activitats, com les que duia a terme la Unió Hortènsia, fundada el 1904, i on també es van fundar la coral La Carabassa i el Quartet Euralienc l'any 1923. Rafael Carbó era president del Partit Radical del districte i també fou qui va animar a formar-se aquestes entitats i a fer aquestes activitats en el seu bar-cafè.⁶⁸

⁶⁴ *Loc. cit.*

⁶⁵ *Loc. cit.*

⁶⁶ MARCÈ i SANABRA, Francesc. *Hospitalencs d'ahir*. L'Hospitalet de Llobregat: Ateneu de Cultura Popular de l'Hospitalet de Llobregat, 1944.

⁶⁷ CAMÓS. *op. cit.* Pàg. 105.

⁶⁸ *Loc. cit.*

Tornant al barri del Centre, sabem que hi havia la coral Joventut, que va ser fundada l'any 1934 i que tenia la seu a la Rambla Just Oliveras número 63. Coneixem dos presidents de l'entitat: el primer va ser Antoni Tadeo, i des del 1935 va ser Francesc Arnal.⁶⁹

Aquestes corals prenen un paper molt important en les festes majors de la ciutat. Cada coral organitzava una activitat en la festa del seu barri. Les corals del barri del centre celebraven les seves festes a mitjans d'agost, mentre que a Santa Eulàlia actuaven en el marc de la seva festa major cap a finals d'abril, i a la Torrassa les entitats com l'Univers participaven en les festes cap a finals de juny.⁷⁰

La major part d'aquestes corals han anat desapareixent. A l'Hospitalet hi ha hagut molt moviment pel que fa a creació de cors i corals, i per tant és difícil esmentar-les totes, però actualment encara existeixen corals, com l'Elisard Sala i la Coral Xalesta, que segueixen la tradició de les seves predecessores i que ja s'esmentaven al *TOT L'Hospitalet* núm. 12.⁷¹ A la Revista *Progrés* núm. 33 (1985) se'ns parla de la feina feta per aquestes dues corals i per dues més: l'Heura i l'Orfeó Canigó, les quals en aquest moment eren les úniques a la ciutat. Se'ns comenta que participen en el cicle de tardor del *Cant Coral a l'Hospitalet* i que fan tot tipus d'activitats culturals a la ciutat. Però també se'ns fa una crítica de cada coral, començant per l'Elisard Sala, sobre la qual es comenta que interpreten cançons molt senzilles, més d'un ambient amistós que per a un concert, però que creuen que és una coral amb molt potencial, més que cap altra de la ciutat, i sobretot gràcies als membres masculins que fan de baixos.⁷²

⁶⁹ *Loc. cit.*

⁷⁰ *Loc. cit.*

⁷¹ *Tot l'Hospitalet. op. cit.* Pàg. 7.

⁷² *Revista Progrés.* 1985, núm. 33. AMAT, Albert. La tardor del Cant Coral a l'Hospitalet. Pàg. 10.

6.2. LES CAMELLES

Totes les corals que hem esmentat, abans a part de participar en les festes majors de la ciutat, realitzaven una activitat conjuntament per la Pasqua Florida, les caramelles, encara que hi podien participar totes les corals que volguessin fer festa, no només les ciutades.⁷³ Així, com ens comenta Joan Camós,⁷⁴ durant la República hi van participar altres corals, a més de les ja esmentades: La Sirena, Els Carotes, La Papillona, Els Tronats, Els Tranquils, Els Eixerits i els Cantors de la Unió Republicana d'Esquerra Collblanc-la Torrassa, encara que aquesta última pertanyia a una associació política. Per tant, hi participaven els cors Clavé i altres grups independents, així com també cors infantils, dels quals parlaré més endavant.

Coneixem que l'Aurora de Collblanc, l'any 1934, va interpretar *L'emigrant*, *Salut pastors*, *Llevantina*, *Les Flors de maig* i *El cant del poble*.

Segons Joan Camós les caramelles de l'Hospitalet eren de caràcter amorós o local, però totes tenien un to irònic i satíric. Tenim un exemple d'una de les caramelles que es cantaven a principis del segle XX (Annex 22).⁷⁵ Segons el que hi ha escrit a la revista el *TOT L'Hospitalet* núm. 12, de l'any 1984, “les caramelles donaven ocasió per criticar a tot el que es posava a tir i era una font inesgotable de gatzara autènticament popular”.⁷⁶

El funcionament de les caramelles a l'Hospitalet és com a la major part de llocs. S'havia de demanar un permís a l'Ajuntament de la ciutat per poder sortir a fer la celebració de les caramelles. Per sort, en conservem alguns, com el de la Coral La Joventut del 1955, que ve acompanyat per un tema del seu repertori *Coplas a duo* (Annex 23), en què hi veiem un fragment ratllat. Sembla que aquest fragment podria haver estat censurat, ja que ens parla de l'acte sexual entre una parella. Diu així:

“Una parella, un diumenge
van passar la tarda al bosc,
i buscant una drasera

⁷³ CAMÓS. *op. cit.* Pàg. 106.

⁷⁴ *Loc. cit.*

⁷⁵ CAMÓS. *op. cit.* Pàg. 107.

⁷⁶ *Tot l'Hospitalet. op. cit.* Pàg. 7.

sels feu tard i sels feu fosc,
i amb la foscor van provar-la
mes promte que no amb claror
i amb les ganes qu'en tenien
van fer pic i repicó.”

Tenim una altra sol·licitud del 1931 a l'Ajuntament per celebrar les caramelles de la Societat Coral El Pensament (Annex 24). En aquesta es comença explicant que es vol posar en coneixement de l'Ajuntament les ganes de cantar a la nit de caramelles a la plaça de l'Ajuntament, i remarca que es refereix al dissabte de glòria. També demana si poden saber l'hora en què les autoritats apareixeran a la plaça, i firma el President de la Societat Coral, Jaime Agustí Munné. I aquest mateix esquema segueixen les altres, com la presentada per la coral La Carabassa, el 1898 (Annex 25) i el 1899 (Annex 26), o els cors Clavé el maig del 1896 (Annex 27).

La sol·licitud més vella que es conserva al Centre d'Estudis de l'Hospitalet és del 1895 (Annex 28), en què una colla de caramelles del barri de Santa Eulàlia demana poder celebrar les caramelles el dia acordat amb l'Ajuntament.

Totes les sol·licituds anaven destinades a demanar autorització per celebrar les caramelles davant la de la Casa de la Vila, però el 1934 l'Univers va demanar un permís per cantar davant de les cases de Carles Martí Feced i Ramon Frontera, situades a la Torrassa. Matilde Marcé Piera ens explica que era habitual anar a cantar caramelles a les cases de persones importants de la ciutat i que això se seguia fent en molts indrets.⁷⁷

Com ja hem dit, totes aquestes societats corals eren formades per homes adults, però ben aviat també van aparèixer grups de nens i nenes caramellaires. Aquests grups eren formats des de les parròquies amb nens que anaven a fer el catecisme. La intenció de la parròquia era “despertar l'afecció al cant i promoure l'emoció i el sentit musical dels més petits”.⁷⁸

⁷⁷ MARCÈ i PIERA. *Aquell Hospitalet*. L'Hospitalet de Llobregat: Ateneu Popular de l'Hospitalet de Llobregat, 2011. Col·lecció Medusa núm. 24. Pàg. 109.

⁷⁸ MASCARELL i LLOSA. *op. cit.* Pàg. 340.

Conservem una entrevista a la Revista *Progrés* núm. 10, del 1983, titulada *La Mainada de Collblanc*, en què un tal senyor Colet, veí del barri de Collblanc, entrevista al professor d'un petit grup de cantaires, Pere Amal. Aquest li explica com es va formar el grup de cantaires, els quals participaven en un curset de catequisme a la Parròquia de Sant Ramón Nonal, a Collblanc. Ens diu que al Rector de la parròquia, quan els nens preparaven la Primera Comunió, se li va acudir formar aquest cor, i que la idea va ser molt ben acollida, encara que Pere Amal confessa que el nombre de cantaires que s'hi van apuntar no va ser del tot el que ell esperava.⁷⁹

Una altra de les parròquies que va formar grups corals va ser Acció Catòlica. Els grups d'infants de caramelles seguien el mateix que feien els altres grups: anaven de casa en casa parant per cantar i els veïns, com a recompensa pel seu cant, els donaven ous, diners o coca. Les caramelles que duïen a terme aquestes colles de nens duraven fins a tres dies, des del dissabte de Glòria fins el dilluns de Pasqua, que acabaven amb l'Aplec que se celebrava al barri de Bellvitge.⁸⁰

La roba que diuen els infants, com veiem a la imatge (Annex 29), era diferent a les dels adults, ja que seguien més la vestimenta tradicional catalana. Els nens duïen pantalons negres, camisa blanca, faixa, barretina i corbata de color vermell; les nenes portaven el vestit tradicional de catalana i una caputxa petita blanca amb rivets de color blau cel,⁸¹ i els adults, en canvi, vestien de manera més moderada, com veiem a la imatge (Annex 30).

També sabem que “a partir del decret papal del 1955, que comportà una renovació litúrgica de la Setmana Santa en què la celebració de la Pasqua passava del Dissabte de Glòria al Diumenge de Resurrecció, les caramelles es traslladaren al diumenge. A banda d'aquestes modificacions en el si de l'Església, la implantació dels nous models de vida, entre d'altres motius, fomentaren la decadència de la tradició caramellera a la ciutat”.⁸²

⁷⁹ *Revista Progrés*. 1983 núm. 10. COLET. *La Mainada de Collblanc*. Pàg. 10.

⁸⁰ MASCARELL i LLOSA. *op. cit.* Pàg. 343.

⁸¹ *Loc. cit.*

⁸² *Ibidem*. Pàg. 20.

Actualment la celebració de les caramelles és una tradició que s'ha perdut a la ciutat, malgrat sí que hi ha un fort moviment de corals i cors, però que no realitzen aquesta activitat.

6.2.1. ELS CONCURSOS DE CAMELLES

Les caramelles eren molt seguides a l'Hospitalet de Llobregat, fet que va portar l'Ajuntament a organitzar un concurs de caramelles, del qual tenim documentació des del 1936. En aquest concurs s'hi presentaven tots els cors que volien, tant els cors de Clavé amb experiència professional com altres colles joves que tinguessin ganes de festa.⁸³

Tenim informació al Boletín de Información Municipal (BIM) de que el dia 17 d'abril del 1960, a les 22h, es va celebrar el II Concurs de Caramelles de la ciutat de l'Hospitalet, patrocinat per l' "Excmo." Ajuntament i organitzat per la Subdelegació Comarcal del Cinturó de l'Hospitalet de Llobregat de la Federació de Cors de Clavé. En aquest concurs hi van participar sis corals de la ciutat. En primer lloc del concurs va quedar la Societat Coral La Joventut, seguida d'Els Callats, Els Rossinyols, l'Univers, L'Aurora i Els Antics. Encara que posi que és el segon concurs que se celebra, tenim informació que ja se celebraven des del 1936.⁸⁴ En tenim una imatge (Annex 31).

Al BIM de l'abril de 1962 es torna a fer esment d'aquest concurs, el qual no ens posa número d'edició, però si el concurs era anual i seguim el que diu el BIM del 1960 aquest seria el quart Concurs de Caramelles. En aquesta edició només hi van participar quatre corals, que ja havien participat en l'edició del 1960: Els Rossinyols Torrassencs, La Joventut, Els Callats i l'Aurora, quedant en aquest ordre al concurs.⁸⁵

I al BIM del segon trimestre de 1963 se'n torna a parlar, però en aquest cas es va fer una nova proposta: unir els dos actes claverians, l'ofrena de la corona de llorer al monument a Anselm Clavé i el concurs de caramelles fet per Pasqua. Així que es van reunir amb les autoritats, la Concejalía de Festejos i les directives de tots els cors de la ciutat, i van decidir que el concurs se celebraria a la Plaça Sant Jordi del barri de Sant Josep.⁸⁶

⁸³ MASCARELL i LLOSA, Mireia. *Les festes a l'Hospitalet de Llobregat. Una experiència urbana a l'entorn metropolità de Barcelona. De Pasqua a Corpus. Temps d'alegria.* L'Hospitalet de Llobregat: Centre d'Estudis, 2005. Pàg. 65-66.

⁸⁴ *Boletín de información municipal.* Hospitalet de Llobregat: Año VII, segundo trimestre, 1960, núm. 26. Pàg. 60.

⁸⁵ *Boletín de información municipal.* Hospitalet de Llobregat: Año IX, segundo trimestre, 196, núm. 34. Pàg. 83.

⁸⁶ *Boletín de información municipal.* Hospitalet de Llobregat: Año X, segundo trimestre, 1963, núm. 38. Pàg. 263.

El concurs, finalment, es va celebrar el primer dissabte de maig, ja que creien que el diumenge de Pasqua no era el dia adequat per dur a terme aquest esdeveniment amb les corals. Amb tots aquests canvis es volia que hi hagués més assistència i que tant el concurs com l'ofrena fossin un èxit. En aquesta edició del concurs la classificació va ser la següent: en primer lloc El Pensament, seguit d'Els Callats, Els Rossinyols, La Joventut i, en cinquè lloc, l'Aurora.

Per tant, podem veure que la majoria de colles repetien cada any la seva participació al concurs, encara que no sempre quedaven en la mateixa posició.

Dintre de les caramelles hi havia diferents maneres de fer, cosa que portava a la creació de sectors més crítics amb els altres. Al butlletí *L'Esguard*, del Centre Catòlic, del 1936 es fa una crítica del primer Concurs de Caramelles (Annex 32) de què tenim constància, que es va celebrar a la Plaça de la Casa Consistorial. Expliquen que els cors que els hi han agradat són els que han seguit estrictament la tradició i han interpretat les cançons tradicionals de caramelles, com indica la manifestació cultural.⁸⁷

Aleshores, les colles que han seguit aquestes idees han estat el Cor Parroquial dels Eixerits i, en el concurs de cors, L'Univers i L'Aurora, els quals havien aconseguit el primer i el segon premi. Sembla ser que podria haver-hi diferents modalitats en el concurs, pel que es comenta en aquesta crítica, però no és cosa segura; també podria ser un error.

Els altres cors que han participat han estat La Joventut i El Pensament, els quals no han estat de l'agrat de la comunitat del Centre Catòlic, que critica que aquests dos han estat justos, i que han començat força bé cantant *Les flors de maig* (Annex 33) però després no han estat encertats. Creuen que no han estat encertats perquè La Joventut ha fet un “putpurri de couplets amb sàtires polítiques” i, el Pensament, per “la manca de respecte o profanació d'*Els Segadors*, substituint amb certa rialleta el vers sagrat de l'Himne Nacional, per un altre, també de caire polític com el del putpurri, l'autor del qual ens és desconegut.”⁸⁸ Finalment, critiquen que el nombre de cors que no segueixen les

⁸⁷ *L'Esguard*. 1936. Núm. 35. Les caramelles. Pàg. 9

⁸⁸ *Loc. cit.*

tradicions ha incrementat; va començar amb els Tranquils i s'hi ha afegit les colles la Joventut i el Pensament.

7. LES CAMELLES EN L'ACTUALITAT

Després de parlar de l'origen de les caramelles, la intenció és parlar de l'evolució d'aquestes en els segles XIX i XX, a falta de documentació sobre èpoques més properes.

Antoni Dalmau i Ribalta ens diu que “al llarg del segle XIX, les societats corals van adoptar aquesta tradició [les caramelles], van introduir-la a les ciutats i van revitalitzar-la amb nous elements i noves peces musicals, especialment les de J. A. Clavé”,⁸⁹ que han estat modificades actualment per adequar-les a temes d'actualitat. Després de la mort de Clavé, la seva obra ha estat continuada per altres, sense perdre l'essència de les seves obres.⁹⁰ Per tant, és una tradició que perviu.

Dalmau i Ribalta ens introdueix el paper dels cors Clavé en la tradició de les caramelles, paper que va ser estudiat breument pel doctor Jaume Carbonell i Guberna en la seva tesi doctoral.⁹¹

Carbonell i Guberna ens explica el funcionament de les caramelles, discuteix aspectes i dades de Joan Amades, font bibliogràfica que hem vist que han seguit tots els altres estudiosos, i ens comenta que les caramelles van ser una de les activitats primordials de les societats corals de l'època.⁹²

També Antoni Dalmau ens remarca que avui en dia la tradició no es duu a terme com abans, sinó que es fa a menys llocs, i actualment hi participa gent de totes les edats i sexes, persones que imiten o segueixen la tradició utilitzant les vestimentes tradicionals. Actualment les caramelles es duen a terme durant les vacances de primavera, que cauen en la Setmana Santa i la Pasqua.⁹³

Com bé ens diu el musicòleg Jaume Ayats, al s. XX les caramelles formen part del nostre imaginari tradicional i se n'ha tornat un símbol. Avui en dia encara tenim molts exemples de llocs on es manté aquesta tradició, encara que l'organització i els

⁸⁹ DALMAU i RIBALTA. *op. cit.* Pàg.123.

⁹⁰ CLAVÉ, Josep Anselm. 1932. *op. cit.* Pàg. 3.

⁹¹ CARBONELL i GUBERNA. *op. cit.*

⁹² *Ibidem.* Pàg. 74.

⁹³ DALMAU i RIBALTA. *op. cit.* Pàg. 123.

participants han canviat, doncs ara hi participen institucions públiques i privades, grups d'activisme cultural o polític i, com ja es feia en el seu origen, hi segueixen participant cors o grups d'infants que pertanyen a una església o escola.⁹⁴

⁹⁴ AYATS I ABEYÀ, Jaume. *Les chants traditionnels de pays catalans*. Toulouse: Centre Occitan des Musiques et Danses Traditionnelles. Tououse Midi-Pyrénées, 2007. Pàg. 96.

8. CONCLUSIONS

He pogut observar que la majoria de les fonts que he consultat segueixen el que va dir Joan Amades, encara que cadascú inclou nous detalls segons les seves experiències, com és el cas de Jaume Ayats, que inclou el que es fa actualment, com han canviat els grups de caramellaires, com hi participen institucions com escoles, clubs, etc.

N'hi ha d'altres, com Jaume Carbonell, que desmunten moltes de les teories constatades per Joan Amades, com la relació de les caramelles amb les societats corals en el s. XIX, impulsades en part pel Josep Anselm Clavé.

Una altra gran font bibliogràfica que ens ha ajudat a entendre la part d'instruments i vestuari han estat les fotografies, malgrat hi havia la dificultat d'escollir els annexos que anirien bé en cada cas. ja que al Centre d'Estudis de l'Hospitalet hi havia molts documents interessants, però que no ho eren tant pel discurs que anava agafant el treball. Pel que fa a les imatges dels instruments, no les he pogut trobar totes, així que espero que entre les imatges que sí que tinc i l'explicació hagi estat prou entenedor. Una altra dificultat en els annexos ha estat que tenia les lletres de les cançons que interpretaven els cors Clavé, però no la partitura, que hauria estat bé poder comentar.

Però la principal dificultat ha estat buscar algú que expliqués l'origen de les caramelles, origen que ningú constata, ja que només en tenim diverses hipòtesis que, en molts casos, es contradiuen entre elles.

També hem pogut constatar que la tradició de les caramelles s'ha perdut en alguns llocs, com és el cas de l'Hospitalet de Llobregat, però, com diu Jaume Ayats, les caramelles formen part del nostre imaginari tradicional i encara conservem molts exemples de llocs on se segueix la tradició, encara que amb alguna variant, ja que l'evolució que han viscut les caramelles a modificat les seves característiques en l'àmbit del repertori, dels instruments i de les organitzacions que les organitzen.

Ara hi participen escoles o bandes de música de la zona, participant amb instruments clàssics i perdent en alguns llocs els instruments tradicionals, que hem pogut veure que moltes vegades construïen els mateixos cantaires. Però podem constatar que segueixen

havent-hi grups amateurs, sense gaires coneixements de música, que es reuneixen només per a la celebració de les caramelles. Per tant, hi ha algunes tradicions que no s'han perdut, malgrat sí que ho han fet en llocs on havien arribat a ser una tradició molt important, com en el cas de l'Hospitalet de Llobregat, en què l'Ajuntament havia arribat a organitzar un concurs de caramelles degut a l'èxit que tenien aquestes.

Crec que és un treball que es pot ampliar, ja que la informació que he buscat al Centre d'Estudis de l'Hospitalet no és tota la que hi ha. A l'Arxiu de la ciutat hi ha un gran nombre de documents interessants sobre les corals de la ciutat i les caramelles, però això ja ens trauria del que és un estat de la qüestió i entrariem en una tasca de recerca.

Per últim dir que crec que no hem de perdre aquesta tradició. Malgrat a alguns llocs ja sembla oblidada, encara és manté viva i sempre es pot tornar a recuperar.

9. BIBLIOGRAFIA

9.1. Bibliografia sobre les caramelles.

- Llibres

- AMADES, Joan. *Costumari català. El curs de l'any*. Volum II. Barcelona: Salvat editores i Edicions 62, 1982.
- AMADES, Joan. *Folklore de Catalunya. Cançoner*. Barcelona: Editorial Selecta, 1982.
- AYATS i ABEYÀ, Jaume. *Les chants traditionnels de pays catalans*. Toulouse: Centre Occitan des Musiques et Danses Traditionnelles. Toulouse Midi-Pyrénées, 2007.
- CAPMANY, A. *Calendari de llegendes, costums i festes tradicionals catalanes*. Barcelona: Editorial Laia, 1982.
- CARBONELL i GUBERNA, Jaume. *Josep Anselm Clave i el naixement del cant coral a Catalunya (1850-1874)*. Barcelona: Editorial Galerada, 2000.
- CLAVÉ i CAMPS, Josep Anselm. *Els Chors de caramelles*. Barcelona: Ediciones Biblioteca Films, 1932.
- CLAVÉ i CAMPS, Josep Anselm. *Les cançons catalanes d'en Clavé*. Barcelona: Editorial Millà, 1958.
- DALMAU i RIBALTA, Antoni. *Les festes tradicionals que no hem de perdre*. Barcelona: Editorial Columna, 2005.
- Diversos autors. *Calendari de festes de Catalunya, Andorra i la Franja*. Barcelona: Alta Fulla, 1989.
- Diversos autors. *Cançoner català*. Barcelona: Edicions Destino, 1971.
- Diversos autors. *Llibre de cançons. Crestomatia de cançons tradicionals catalanes*. Barcelona: Editorial Eumo, 1992.
- MARTÍ, Josep. *El Folklorismo: uso y abuso de la tradición*. Barcelona: Ronsel, 1996.
- MARTÍ, Josep. *Más allá del arte: la música como generadora de realidades sociales*. Sant Cugat del Vallès: Deriva, 2000.
- PRAT i CARÓS, Joan. *Les festes populars*. Barcelona: Dopesa, 1979.

- PUIG, Toni. *Les festes populars i l'infant*. Volum 2. Primavera. Barcelona: Editorial Hogar del Libro, 1973.
- SERRA i BOLDÚ, Valeri. *Festes i tradicions populars*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1986.

9.2. Bibliografia sobre les caramelles a l'Hospitalet de Llobregat

- Llibres

- CAMÓS i CABECERÁN, Joan. *L'hospitalet. La història de tots nosaltres 1930-1936*. Barcelona: Diputació de Barcelona. Col·lecció d'Estudis locals i comarcals, 1986.
- MARCÈ i PIERA. *Aquell Hospitalet*. L'Hospitalet de Llobregat: Ateneu Popular de l'Hospitalet de Llobregat, 2011. Col·lecció Medusa núm. 24
- MARCÈ i SANABRA, Francesc. *Hospitalencs d'ahir*. L'Hospitalet de Llobregat: Ateneu de Cultura Popular de l'Hospitalet de Llobregat, 1944.
- MASCARELL i LLOSA, Mireia. *L'Abans L'Hospitalet de Llobregat. Recull gràfic 1890-1965*. Papiol: Editorial Efadós, 2003.
- MASCARELL i LLOSA, Mireia. *Les festes a l'Hospitalet de Llobregat. Una experiència urbana a l'entorn metropolità de Barcelona. De Pasqua a Corpus. Temps d'alegria*. L'Hospitalet de Llobregat: Centre d'Estudis, 2005.

- Revistes

- *Revista Progrés*. 1985, núm. 33. AMAT, Albert. La tardor del Cant Coral a l'Hospitalet..
- *Boletín de información municipal*. Hospitalet de Llobregat: Año VII, segundo trimestre, 1960, núm. 26.
- *Boletín de información municipal*. Hospitalet de Llobregat: Año IX, segundo trimestre, 1962, núm. 34.
- *Boletín de información municipal*. Hospitalet de Llobregat: Año X, segundo trimestre, 1963, núm. 38.
- *Revista Progrés*. 1983 núm. 10. COLET. La Mainada de Collblanc.
- *L'Esguard*. 1936, núm. 35. Les caramelles.

- *Tot l'Hospitalet*. 1984. Núm. 12. 1984. Los primeros coros y sociedades culturales de nuestra ciudad (II)
- Documents d'arxiu
 - Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Administració general – correspondència. 1894-1895. Varis 1895. Sol·licitud de permís més antiga del Centre d'Estudis de l'Hospitalet, 1895.
 - Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Administració general – correspondència. 1896-1897. Varis 1896. Sol·licitud de permís dels Cors Clavé, maig del 1896.
 - Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Administració general – correspondència. 1898 – 1899. Varis 1898. Sol·licitud de permís de la Societat coral la Carabassa, 1898.
 - Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Administració general – correspondència. 1898-1899. Varis 1899. Sol·licitud de permís de la Societat coral la Carabassa, 1899.
 - Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Administració general – correspondència. 1930-1931. Varis 1931. Sol·licitud de permís de la Societat coral el Pensament, 1931.
 - Foto cedida al Centre d'Estudis de l'Hospitalet per Maria Teresa Branzuela el 1949. Imatge les caramelles davant de les escales de l'Església de la Plaça de l'Ajuntament.
 - Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Administració general – Societats corals III. 1955. Sol·licitud de permís de La Coral Joventut, 1955.

10. ANNEXOS

Annex 1. *Les caramelles*.⁹⁵

En aquesta porta som;
No hi som per a res de mal;
Si en res vos agraviem,
Suplico nos ho digau.
D'això no en farem cabal
I passarem nostra via.
*Déu vos guard tot quant teniu
I la humil Verge Maria.*

Digueu,viudetes, casades
I donzelles que sou dins,
Si gustau de la musica
D'aquestos galants fadrins.
La resposta no és tornada;
Jo crec que bé en gustaran.
*Cantem tots amb alegria,
Si volen donar, daran.*

Lo primer, oh donzelletes!,
Que vos suplicam, rendits,
és que vos isqueu llestetes
de dintre de vostres llits.
Eixiu, doncs, amb alegria,
Que cobles no en faltaran...
Isquen els pares i mares,
Que els agradarà també,
i així mateix les comares,
que per elles se fa el bé.
Isca tota la casada,
que tots junts s'alegraran...

Isquen també vostres avis
I els sogres, si n'hi ha;
però aquestos que no isquen,
molt poc nos importarà:
ara és el temps d'alegria
i ells sempre van rondinant...

La Quaresma és acabada,
Jesús ha ressuscitat;
deu-nos ous, figues o coques,
puix que a Pasqua hem arribat.
Les cobles són acabades.
Per això no cessarem,
i al peu de la vostra porta

⁹⁵ Diversos autors. *Cançoner català. op. cit.* Pàg. 249-250.

alegrament cantarem.

Annex 2. Un fragment de la cançó *Pasqua Florida*.⁹⁶

Ressusciti! Al·leluia!
Blanc de l'ordi de l'hebreu,
Fou Qui als pobles la pau duia
Ressusciti! Al·leluia!
Glòria eterna a l'Home- Déu!

Apa! Llestos, mainada i jovent,
que es fa tard! A sortir previnga'ms!
Els vailets preguin aixes de vent
I paneres de dolços i rams.
En el cim de les perxes brandegin,
Plens de llaços, polits cistellets.
Mossos pràctics els matxos ormejin!
La simbomba electritzi als vailets!
Eixa nit, d'un gran fet en memòria,
Ses poncelles esclatin les flors.
És la nit del dissabte de Glòria!
És la nit de gaudir-se bé els cors!

Eixa nit, en obsequi a les belles,
Va el jovent a cantar Caramelles.
Eixa nit, d'un gran fet en memòria,
Ses poncelles esclatin les flors.
És la nit del dissabte de Glòria!
És la nit de gaudir-se bé els cors!

⁹⁶ CLAVÉ i CAMPS, Josep Anselm. 1858. *op. cit.* Pàg. 15.

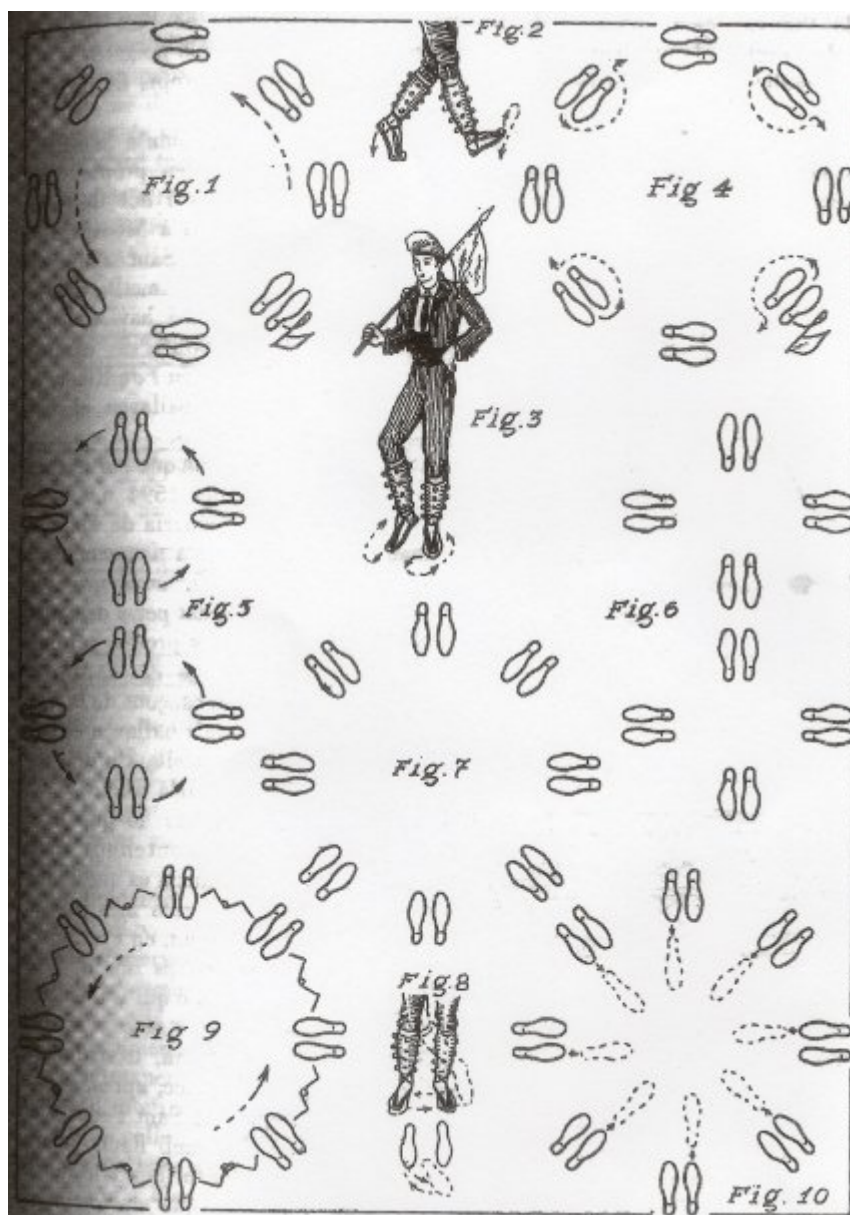
Annex 3. El pregó de bon dia.⁹⁷

Dormilegues que dormiu,
abandoneu vostre niu,
veniu i pareu l'oïda!
-vatua la meva vida!-
I els qui us heu llevat més d'hora
traieu també el cap fora
-ni que sigui pel balcó-
per escoltar amb atenció
aqueixa predicamenta
que a la gent torna contenta.

Heu de saber, trinxeraires,
que avui brandarem pels aires
cent mil refilets jocosos
(enmig de galls llastimosos)
que entonarem molt ardits
tant els grans com els petits.
I després d'eixa passada
començarà la cantada
tant coneguda i vella
de la nostra caramella!

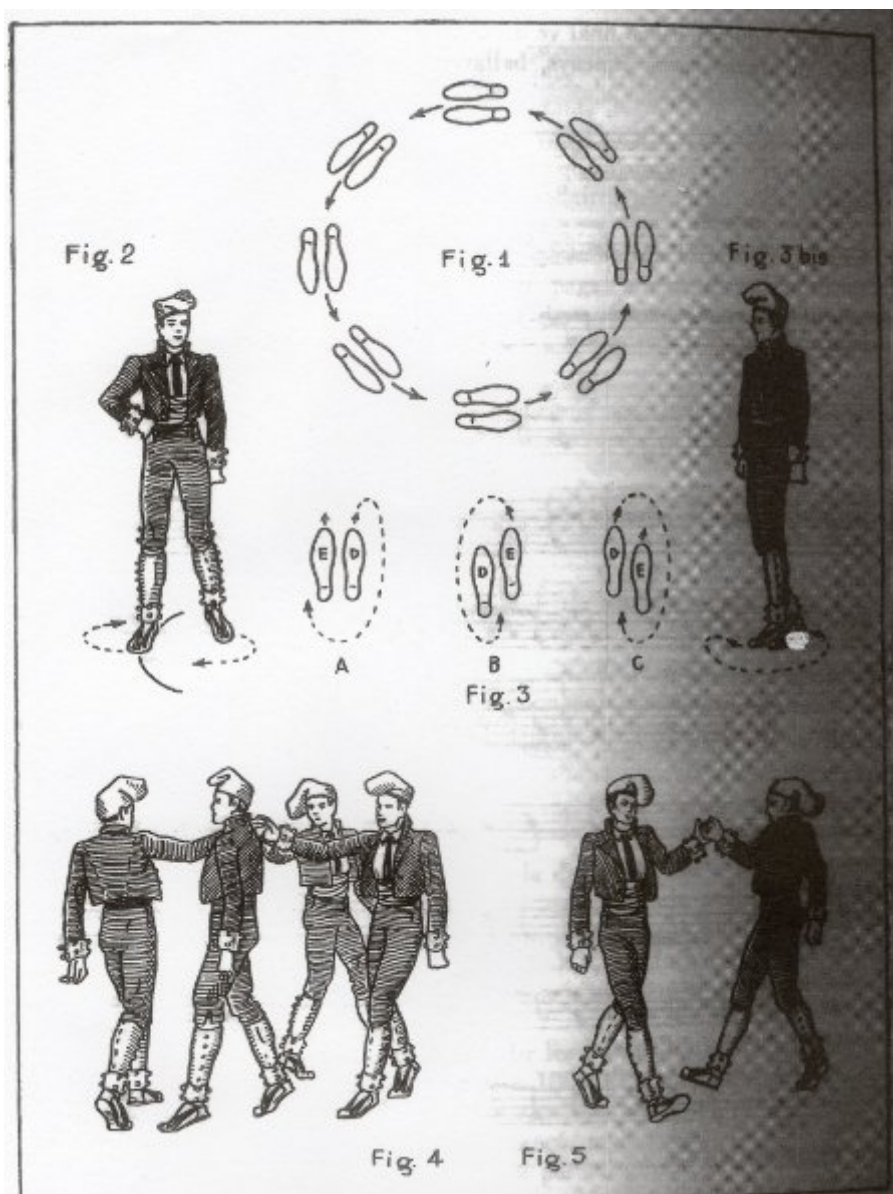
⁹⁷ PUIG, Toni. *op. cit.* Pàg. 50.

Annex 4. Gràfics i figures del ball de cascavells dels caramellaires de l'Ametlla de Merola, al Bergadà.⁹⁸



⁹⁸ AMADES, Joan. *Costumari català. op. cit.* Pàg. 859.

Annex 5. Gràfics i figures del ball de cascavells dels caramellaires de Sant Mateu de Bages.⁹⁹



⁹⁹ *Ibidem.* Pàg. 882.

Annex 6 Il·lustració del ruc.¹⁰⁰



Annex.7. Cançó dirigida al rector del poble amb la melodia *del noi de la mare*.¹⁰¹

Com s'ho farà el rector d'aquest poble?
Com s'ho farà per no haver de plegar?
Tans feligresos tenia fins ara!
Tants feligresos, ja no en queda cap!
Si no es despulla la vella sotana,
si no es despulla, ningú no haurà.
Tothom vol veure si sap estar al dia,
tothom vol veure el rector de “senyor

¹⁰⁰ *Ibidem*. Pàg. 845.

¹⁰¹ PUIG, Toni. *op. cit.* Pàg. 52.

Annex 8. Exemple d'un goig als ous o a les botifarres.¹⁰²

Himne als ous

Tan frisós só d'eixa menja
que quan arriba el diumenge
obligo la Montserrat
que me faci un ou ferrat.
Però mireu si és desgràcia,
que per poder viure en gràcia
m'he de passar al Quaresma
menjant punyetetes d'esma,
i sens poder els ous tastar
- paraules d'un capellà -.
I faig tan gran sacrifici
que per pasqua tinc defici
de devorar-ne a milers
i no menjar ja res més.

Annex 9.¹⁰³

Caramella

*El qui porta la cistella
se'n pensa ser un bon hereu;
més s'estima la minyona
que tot el que li dareu.
Que tot el que li dareu
i li podríeu donar;
Nostre Senyor l'ha criada
per fer-lo morir i penar.*

*El qui porta la cistella
n'és un jove divertit;
per un petó de donzella
cantaria dia i nit.
Cantaria dia i nit
perquè és un jove galant
i sembla fet a la mida
per la vostra noia gran.*

*Jo, que sons bon corrandista,
vull dir-vos la veritat:
les noies d'aquesta casa,
a mi, m'han enamorat.
Les noies d'aquesta casa
són xiques i van pujant;
quan en seran més grandetes
no els hi faltaran galants.*

¹⁰² *Ibidem.* Pàg. 55.

¹⁰³ Diversos autors.. *Llibre de cançons. Crestomatia de cançons tradicionals catalanes. op. cit.* Pàg. 304-305.

Annex 10. Toc de *desperta*.¹⁰⁴



Annex 11. Mostra de corrandes.¹⁰⁵

Per l'amo

A l'amo d'aquesta casa
tres coses que Déu li dô:
Déu li dô salut i visa
i després la salvació.

A l'amo d'aquesta casa
no li voldria cap mal;
Déu li dô salut i vida
i els xais grassos al corral.

Per la mestressa

En aquesta santa casa
n'hi ha un pedrís daurat
per seure-hi la mestressa
i l'amo al seu costat.

Pels minyons

A l'heure d'aquesta casa
Déu li vulgui concedir,
Déu li dô una galant jova
com la desitjo per mi.

A les noies

En aquesta santa casa,
voltada de romanins,
hi ha la cara de les noies,
que és la imatge dels fadrins.

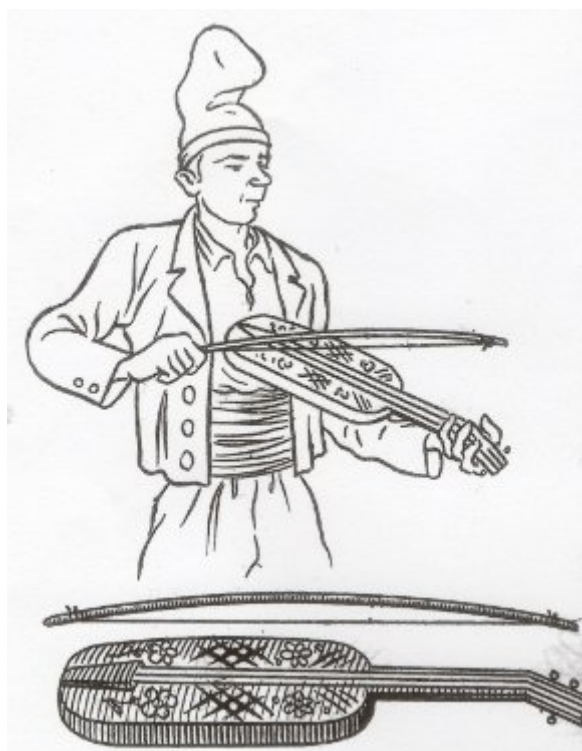
¹⁰⁴ AMADES, Joan. *Costumari català. op. cit.* Pàg. 855.

¹⁰⁵ *Ibidem.* Pàg. 851.

Annex 12. Grall o gralla de boix amb inxa de canya.¹⁰⁶



Annex 13. Violí rústic.¹⁰⁷



¹⁰⁶ *Ibidem*. Pàg. 854.

¹⁰⁷ *Ibidem*. Pàg. 860.

Annex 14. Buiro.¹⁰⁸



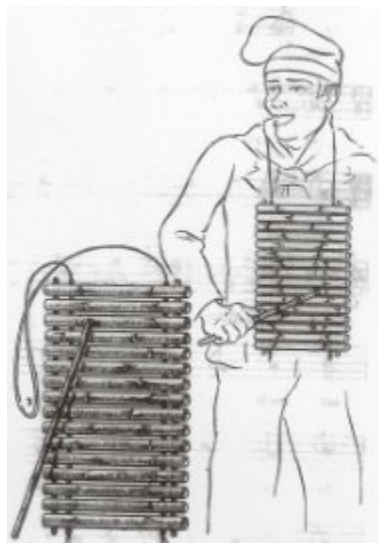
Annex 15. Bandúrria d'ossos o osset.¹⁰⁹



¹⁰⁸ *Ibidem.* Pàg. 862.

¹⁰⁹ CAPMANY, A. *op. cit.* Pàg. 104.

Annex 16. Canyís.¹¹⁰



Annex 17. Salteri.¹¹¹



¹¹⁰ AMADES, Joan. *Costumari català. op. cit.* Pàg. 865.

¹¹¹ *Ibidem.* Pàg. 867.

Annex 18. Caicai.¹¹²



Annex 19. Cataclinc.¹¹³



¹¹² *Ibidem.* Pàg. 869.

¹¹³ *Ibidem.* Pàg. 870.

Annex 20. Rigo-rago.¹¹⁴



Annex 21. Campaniller.¹¹⁵



¹¹⁴ *Ibidem*. Pàg. 871.

¹¹⁵ *Ibidem*. Pàg. 879.

Annex 22. Exemple de caramelles que es cantaven a l'Hospitalet de Llobregat.¹¹⁶

*És tant lo que s'ocupa
el nostre Ajuntament
del benestar del poble
i el seu embelliment
que els arbres de la Rambla,
que ja feien gotxet,
tan jovenetes, els deixà
morir a tots de fred.*

*I en canvi, si de les plantes
no sap ser ben cuidadós,
una vacant d'oficines
sap repartir-la entre dos.*

¹¹⁶ CAMÓS. *op. cit.* Pàg. 106.

Excmo. Ayuntamiento de Hospitalet de Llobregat

Núm. 1107 P.ª.

EXCMO. AYUNTAMIENTO DE HOSPITALET DE LLOBREGAT
Núm. 1107
10 ABRIL 1955
REGISTRO MUNICIPAL DE SALIDA

Esta Alcaldía y esto mi escrito de fecha 30 del ppdo. mes de marzo, en el que como Presidente de la Agrupación Coral "La Joventut", solicitaba permiso para poder actuar por las calles de este Municipio al objeto de interpretar las típicas "Coronelles", no tiene inconveniente alguno en acceder a tal petición y autorizar en general las condiciones que en dicho escrito se acompañaban, si bien con la señalada excepción de la copia subrayada en lápiz rojo que deberá totalmente suprimir por ser totalmente incompatible con el buen gusto y moralidad que cabe exigir a una ciudad como la nuestra y en evitación de posibles responsabilidades ya que esta acción de permisos no le evitará que pudiera ser denunciado por otros elementos ajenos a mi Autoridad.

Dios guarde a V. muchos años.
Hospitalet, 6 de Abril de 1955.

EL ALCALDE.

Sr. Presidente de la Sociedad Coral "La Joventut".
CIUDAD

desde el ninxo del costat.
Escaltau, apotecari,
sens veins, no siguen rucs,
jo ja us deixere el diari
pro deume un remei pels cues

an dit, qu'als
monument
cabe barratina
responent.
munt, tot just
u'ho va idear
uella predda
estalviar

qu'una plaça
un monument
stra falari
qui la gent.
a Molino
a bec
ab " bon tino
Clavé

SOCIEDAD CORAL
"LA JOVENTUT"
Nuestro Ayuntamiento de
HOSPITALET DE LLOBREGAT

¹¹⁷ Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Administració general – Societats corals III. 1955.

SOCIEDAD CORAL

"La Joventut"

PLAZA AYUNTAMIENTO, 7 (BAI MEADOR)
TELÉFONO 222141 (34)
HOSPITALET DE LLOBREGAT

COPIAS A DIO

~~Una parella, un diumenge
van passar la tarda al bosc,
i buscar una d'assera
sels feu tant i sels feu foc,
I amb la foscor van provarla
mes pronte que no amb claror
i amb les ganes qu'ea tantem
van fer pic i repicó~~

Un adrogar, molt pollastre
diu que li rodaba el cap
quan s'enfilaba a una escala,
i el renei, ara, ja el sap.
I fa pujar la minyona
i amb l'excusa d'aguantar
veu amb la pantalla grossa
amb detall lo qu'adalt hi há

Molts ens han dit, qu'els cris:
dissengats al moment
no s'els veu caps barratina
com els es corresponet.
Com que amb conjunt, tot justeja
segur, qu'el qu'ho va idear
va suprimir aquella predda
pel sol fet d'estalviar

No ens sona be, qu'una plaça
que contingui un moment
tingui un nom estra fulari
que no comprenqui la gent.
En lloc de plaça Molino
estaria molt mes bé:
que llejissin amb " bon tino"
Plaça de Anselm Clavé

Es mori un apotecari
i al poc de ser enterrat
va sentir qu'un el truocaba
desde el ninxo del costat.
Escauteu, apotecari,
sens veins, no siguen ruos,
jo ja us deixere el diari
pro deume un remei pels cues



Societat Coral
"EL PENSAMENT"



Hospitalet de Llobregat 15 de Març de 1931

Excmo. Sr.

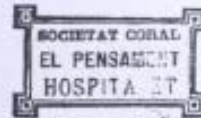
Con todos los respetos que S. E. merece le suplicamos ponga en conocimiento del Excmo Ayuntamiento que tan dignamente preside, nuestros anhelos de cantar en la plaza, ante la Casa de la Ciudad, la noche de Caramelles, o sea la noche del sábado de gloria, rogándole nos indique la hora que puedan hallarse para honrarnos con tan digna presencia.

Será un alto honor para estos humildes cantores populares, poder serles gratos con los cantos, y suponemos no desoirán nuestros deseos de testimoniar nuestra simpatía hacia el Excmo Ayuntamiento.

Pero, si nos equivocamos, rogamos a S. E. tenga la amabilidad de advertirnos sobre el particular, pues en ningún caso, nos proponemos desobedecer sus órdenes.

Con otro objeto acatamos sus mandatos deseando Dios guarde a S. E. muchos años.

Excmo. Sr.



El Presidente de la Sociedad.

Joaquín Agustín Munné

Excelentísimo Señor. Alcalde de Hospitalet.

¹¹⁸ Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Administració general – correspondència. 1930-1931. Varis 1931.



Este Alcalde entiendo i.º como
representante de la Sociedad Coral "La
Carabassa por lo que en virtud del p.
delo del actual, puedo le misma en
concordancia con las de este distrito
municipal castañada Carabassa
con tal que sus cantos no afecten la
moral pública ni a la honra
y crédito de particulares y corpora-
ciones, debiendo atender á la con-
servación del orden del gobierno
ni garantos

San Julián 9 abril 1898

S. d. José Puig, Magin Pi y Rafael Carabá

¹¹⁹ Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Administració general – correspondència. 1898 – 1899. Varis 1898.

A Alcalde:

La colla de "la Carabassa" situada en el barri de Sta Eulalia de Hospitalet sol·licita de V. permiso para salir a cantar caramellas en la noche del sábado 1º de Abril del año actual.

Favor que espere de V. cuya vida guarde Dios mil años

La Junta

Antonio Sabate presidente
Juan Casanovas secretario.

Sta Eulalia (Hospitalet) 26 Marzo 99

¹²⁰ Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Administració general – correspondència. 1898-1899. Varis 1899.


El Diputadu de Cortes de l'ayuntamiento de
San Felice de M. Hospitalet
A Don Juan Ponce
Hospitalalet

Muy señores míos y señores de
la Real Audiencia de Valencia
a la Corte con los cors gracia habida
de esa población y que han honrado
a mi balneario con su abundante.
La conducta de estos señores
que se dedican a la honra de mi balneario
al cultivo de sus cosas bellas de los
actos, ha sido la más correcta que
puede ser en capitales de las cosas
públicas de todas las cosas sociales
de una población.

¹²¹ Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Administració general – correspondència. 1896-1897. Varis 1896.

Annex 28. Sol·licitud de permís més antiga del Centre d'Estudis de l'Hospitalet, 1895.¹²²

Señor Alcalde.
La comision de la colla de caramellas
del barrio de Santa Eulalia solicita a V.
el permiso para salir a cantar el
dia fechado de caramellas favor que
espera la comision de V.
Dios guarde a P. muchos años de P.
muy humildes servidores. R. B. L. B.

La comision
Juan Oriol
Dapert Carlos
Juan Campallos
Honora Vives

¹²² Arxiu Municipal de l'Hospitalet. Administració general – correspondència. 1894-1895. Varis 1895.

Annex 29. Imatge les caramelles davant de les escales de l'Església de la Plaça de l'Ajuntament.¹²³



Annex 30. La colla els Tranquils.¹²⁴



¹²³ Foto cedida al Centre d'Estudis de l'Hospitalet per Maria Teresa Branzuela el 1949.

¹²⁴ *Tot l'Hospitalet. op. cit.* Pàg. 7.

Annex 31. Imatge del concurs.¹²⁵



¹²⁵ *Boletín de información municipal*. 1960. *op. cit.* Pàg. 60.

Informació local

Les caramelles

Esperàvem el Dissabte de Glòria per poder fer aquest comentari. Sabíem que, almenys com en els altres anys, hi hauria motiu per sostenir-lo. Cada any l'havíem fet en les nostres converses i, àdhuc, el mateix vespre estant dempeus, escoltant ací i allà els diversos corts que tenen costum de sortir a fer les cantades.

enguany, amb motiu del Concurs de Caramelles organitzat per l'Ajuntament, hem oït els cors locals a la Plaça de la Casa Consistorial, i sense voler molestar ningú per les nostres apreciacions, considerem mereixedors dels aplaudiments de l'auditori, enmig dels quals hi ha també els nostres, les tres agrupacions que han interpretat estrictament cançons amb aquella seriositat íntegra que la tradició d'aquesta manifestació cultural exigeix. Fora de concurs hom ha aplaudit el tendre estol de cantaires format pel Cor Parroquial d'"Eixerits", i dintre el Concurs els corts "L'Univers" i "L'Aurora". Felicitem aquests dos darrers per haver-se adjudicat, respectivament, el primer i segon premi.

Els altres dos cors concursants, "Joventut" i "El Pensament" han enfilat ajustadament, per a les nostres oïdes, la peça obligada, naturalment que dintre les possibilitats dels seus conjunts, però després de gronxar-nos amb les melodies de "Les flors de maig", que també hem aplaudit, els cors esmentats, tant l'un com l'altre, s'han extraviat envers Pironia i han donat una nota de poc gust artístic que, les Entitats corals amb pretensió i mèrits reconeguts per ésser considerades de vàlua, haurien de rebutjar.

Ens referim, pel primer, al putpurri de couplets amb sàtires polítiques, i, pel segon, a la manca de respecte o profanació d'"Els Segadors", substituïnt amb certa rialleta el vers sagrat de l'Himne Nacional, per un altre, també de caire polític com el del putpurri, l'autor del qual ens és desconegut. El significat de la lletra ens apremem a dir que no ens molesta; ens dol, això sí, d'haver-lo engiponat a la partitura d'"Els Segadors".

Tal vegada aquestes importants falles el Jurat qualificador les hagi tingudes en compte en emetre el veredict.

No és el que hem dit fins aquí, però, el que ens ha

induït a ocupar aquest espai. Es més greu el que ens fa continuar.

Es allò que lamentàvem considerablement en presenciar l'equivocada actuació d'una colla de cantaires en les ocasions que esmentem en començar la nostra exposició. I si abans assenyalàvem un sol grup, aquesta vesprada n'hem sentit tres. L'exemple d'"Els Tranquils" ha tingut èxit; ja té seguidors.

L'ambient, tot, està revolt! Arreu hom observa la indisciplina i poc respecte de la mainada; la joventut s'esgarria per falsos viaranys; en tots moments l'estrepitosa i estrafolària música de jazz; cinema, teatre i publicacions amarades d'immoralitat; els conflictes socials; les baixes passions polítiques; les doctrines i orientacions anticristianes... tot està trasbalsat! Diuen que és més modern, segle XX. I així també ens presenten les Caramelles!... Suposem que deu ésser per la novetat.

No podem ocupar més espai, i tampoc és de la nostra incumbència, per a brindar una informació folklòrica de la lípica tradició de les Caramelles. Però volem subratllar que els nostres primers cors celebraven amb joia la commemoració de la Resurrecció del Crist i entonaven les més florides cançons de fe, d'amor i de pàtria, amb la dignitat que la diada requereix.

Quina flaire la d'aquell temps! Avui l'arbre de l'abrandament s'ha corsecat; la tradició s'ajoca... és tan vella!, diuen.

A nosaltres ens reca parlar d'aquestes coses. Ens sap greu ferir la il·lusió d'aquells que, segurament, perquè encara no s'han donat ben bé compte del que fan, es mouen dintre el marc de l'error amb entusiasme.

Primerament, la seva tasca no fa profit. I en segon lloc, encara que sempre li hagi algú que li faci gràcia, és detestable sortir a cantar caramelles amb indumentàries extravagants, com per exemple "Els Tranquils", que anaven abillats amb vestit xinès, sense oblidar el característic barret, i amb la cara emmascarada. Els altres dos corts, els noms dels quals no podem donar per trobar-los il·legibles en els seus fanals, feien ús dels mateixos mètodes d'"Els Tranquils", únicament que amb diferent estil de sastreria. Cançons amb música emmatlevada, especialment de "Maia de la O" i "Rosio"; giravolts, brincos, fi-gueretes i alguna cobla "pel capellà", particularment

¹²⁶ *L'Esguard*.1936. op. cit. Pàg. 9-10.

aquell cor del penó de la sabata engabiada i dels ulls de col i vabes penjats.

Damunt d'això és on volíem descarregar-nos. Aquesta ha estat sempre la manera de presentar-nos les caramelles aquests cors que es diuen humorístics. És una novetat inadmissible.

Al ciutadà, però, no li plau aquesta paròdia, i és comprensible que no l'accepti, perquè no és pròpia de la diada que se celebra. Les caramelles no són això. Que saltin i ballin pel Carnaval, però que no surtin disfressats a cantar les Caramelles!

I és molt llastimós que una bona companyonia d'amics ben agermanats com "Els Tranquils", tots coneguts nostres, es dediquin ja des d'anys, a donar aquestes exhibicions pels nostres carrers. Amb els seus elements podrien tenir una agrupació coral amb possibilitats de disputar els primers llocs als qui avui els ostenten. Ja comprenem que de la forma com actuen, no tenen tanta feina pels assaigs, però cal fer un esforç. La pròpia dignitat ho exigeix.

Cal bandejar aquesta gresca per ennoblir el nom de la nostra ciutat i posar-la al nivell cultural d'aquelles que segueixen fidelment les petjades de la tradició.

RADIO I LLUM

Laureà Miró, 25

Aparells de ràdio garantits des de 3 ptes.
setmana

PRINCIPALS ACORDS DE LA COMISSIÓ DE GOVERN. — Entre altres, durant el mes d'abril la Comissió de Govern d'aquest Ajuntament, ha pres els següents acords: Aprovar, en principi, el canvi de noms dels carrers de Sant Josep i Perutxo, pels de Lluís Companys i Francesc Layret, respectivament. Aprovar el conveni amb la societat «Banys de Castelldefels», per a l'establiment i funcionament de

Impremta, Objectes d'escriptori i llibres ratllats

I. SANROMÀ

Laureà Miró, 8
L'HOSPITALET

la Colònia de Mar. Obrir un concurs per a subministrar vestits d'uniforme destinats a empleats municipals. Nomenar degà del Cos Mèdic Municipal i Assistència Social de la ciutat el senyor Santiago Prats. Organitzar el servei de recollida de gossos. Nomenar interinament capatàs de la brigada a crear per a remeiar l'atur forçós, el senyor Josep Farré. Procedir a fer una inspecció de les millores de caràcter sanitari que s'han ordenat des de l'any 1934. Facultar el conseller de Cultura perquè tingui cura de la celebració d'un concurs per al trasllat d'escolars a Castelldefels. S'aprova, en principi, l'informe del conseller de Sanitat, perquè es procedeixi a l'adquisició d'una parcel·la de terrenys per tal de construir-hi un Dispensari central i un quarteret de bombers. Facultar el senyor alcalde, per a quan ho cregui oportú, faci retirar les plaques del Via Crucis que, des de molts anys, hi ha a les façanes de diverses cases dels carrers de Prat de la Riba i Laureà Miró. Es concedeixen diversos permisos d'obres.

Prop del riu hi ha una verneda,
i un saló enmig sa espesura
amb catifes de verdures i
amb sofàs de troncs de faig.

Lloc agrest a on van les nines
i on besant sa cara hermosa
les confon l'aura amorosa
amb les flors del gentil Maig.

I els ocells busquen son niu
entremig de la verneda,
i el ocells busquen son niu,
entremig del bosc joliu.

Sota d'un sàlzer sentada una nina
trena joiosa son ric cabell d'or;
és son mirall fresca font cristal·lina;
són sos adornos violetes del bosc;
altra, teixint matisada guirnalda
gronxa son cos, que és de gràcia un tresor,
altra amb son blanc cabridet a la falda,
canta més fi que el festiu rossinyol.

Més ai de los cors!
que en són eixes noies
les més riques toies
del mes de les flors!

La vesprada al camp regala;
de albes perles bona almosta;
el sol bell fugí a la posta:
i d'estels s'omple el cel blau.

Pastorettes, ans no soni
de la *queda* la campana,
ballarem una *pavana*
amb vosaltres, si així us plau.

I els ocells de dins son niu
glosaran una tonada...
els ocells de dins son niu
glosaran un cant festiu.

Sota d'un sàlzer sentada una nina
trena joiosa son ric cabell d'or;
és son mirall fresca font cristal·lina;
són sos adornos violetes del bosc;

¹²⁷ CLAVÉ i CAMPS, Josep Anselm. *Els Chors de caramelles*. op. cit. Pàg. 6-7.

altra, teixint matisada guirnalda
gronxa son cos, que és de gràcia un tresor,
altra amb son blanc cabridet a la falda,
canta més fi que el festiu rossinyol.

Més ai de los cors!
que en són eixes noies
les més riques toies
del mes de les flors!